

Analyser av växtskyddsmedel i rå- och dricksvatten

Gustaf Boström

Kompetenscentrum för kemiska bekämpningsmedel (CKB), SLU

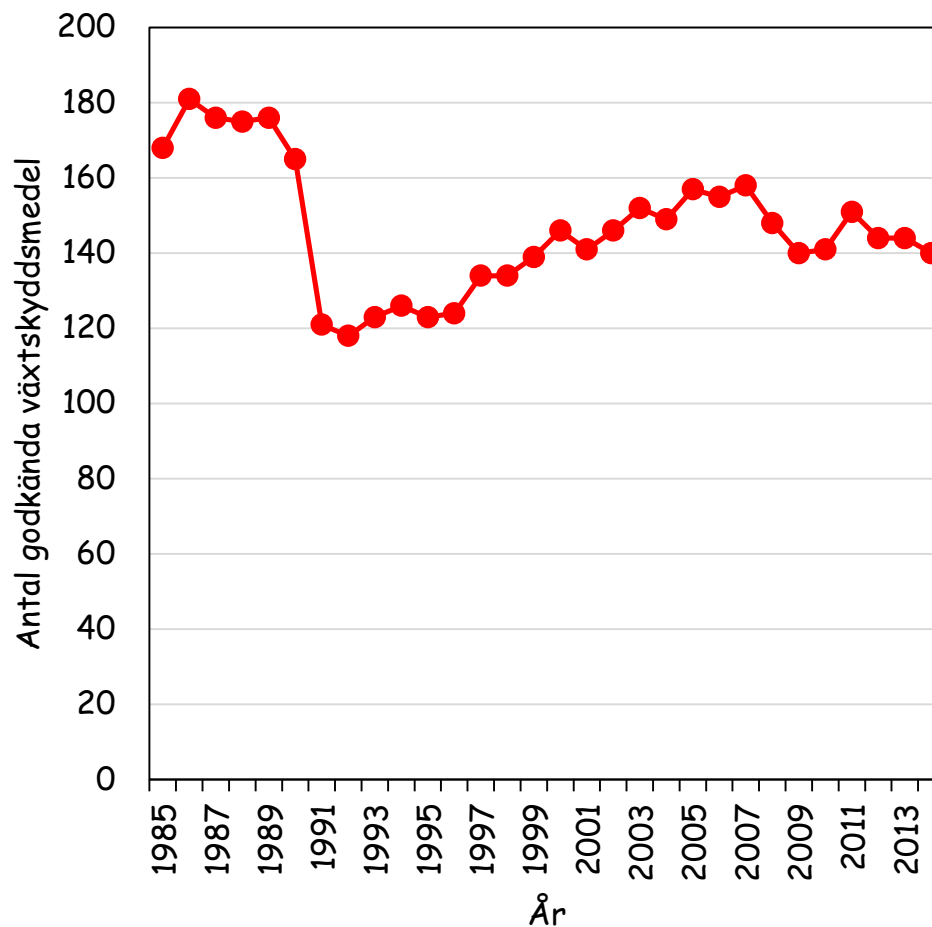
Nationellt nätverk för dricksvatten 2017-01-17

Bekämpningsmedel

- Bekämpningsmedel
  - Biocider – förordning EU 528/2012
    - Ex. träskyddsmedel, slembekämpningsmedel
  - Växtskyddsmedel - förordning EC 1107/2009 om utsläppande på marknaden
    - Ex. ogräsmedel, svampmedel, insektsmedel

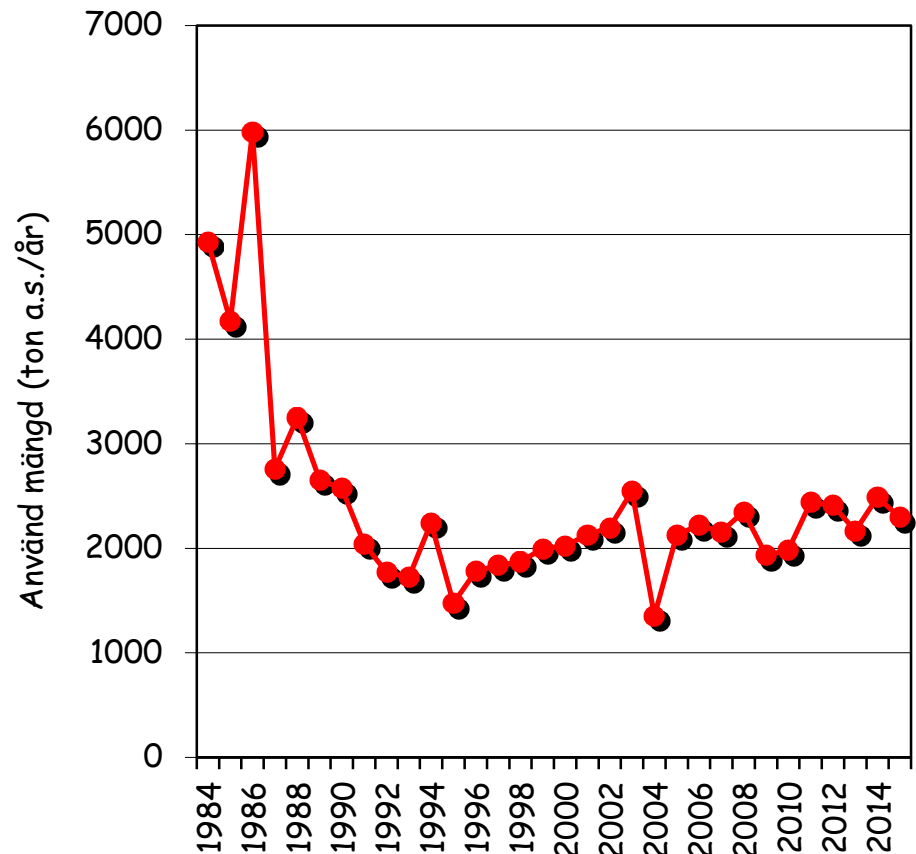
Växtskyddsmedel - utveckling

- Ca 140 substanser tillåtna i Sverige, (Ca 400 i Europa)
- Varierar från år till år
- Även förbjudna substanser kan vara relevanta att analysera

Växtskyddsmedel – utveckling (forts.)

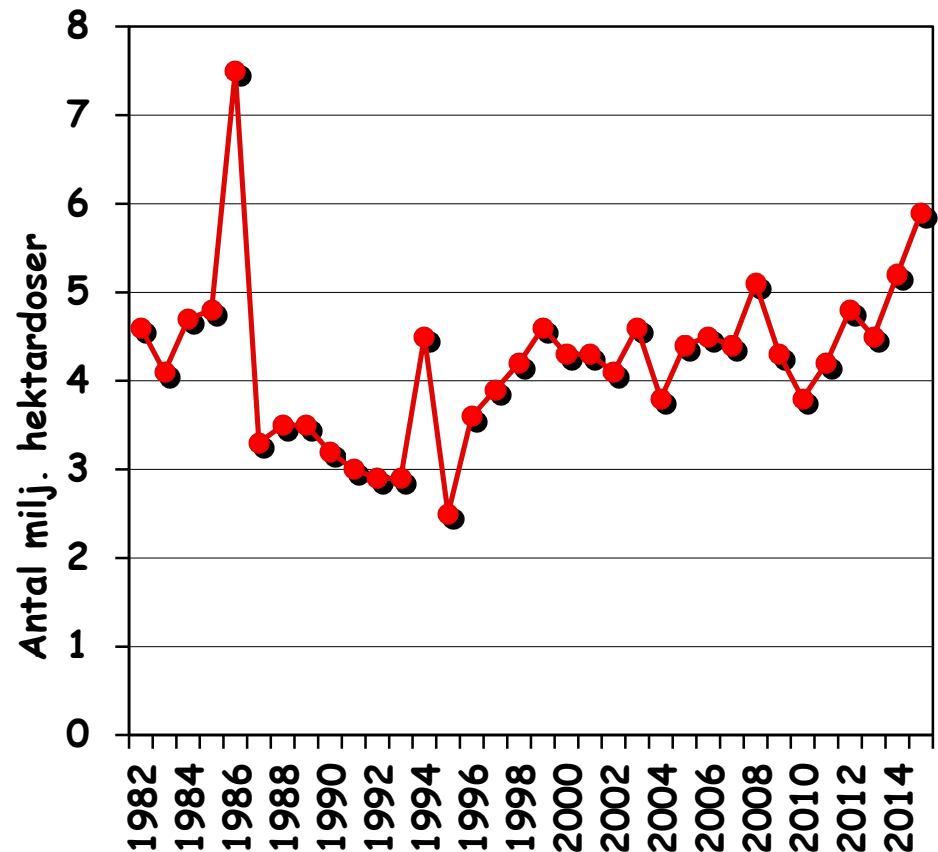
- Säljs ~ 2 000 ton/år växtskyddsmedel (ffa till jordbruket)
- Använda mängder minskade kraftigt under 80-talet
- Drygt hälften (ca 60%) av användningen sker i ett enda län – Skåne

Efter Keml, 2016

Växtskyddsmedel - utveckling (forts.)

- Men, den försålda mängden räcker till att behandla ~ samma areal som för 30 år sedan
- Med dagens medel kan man uppnå samma effekt med lägre doser

Efter SCB, 2016

Hur hamnar växtskyddsmedlen i vattenmiljön?

- Diffus förorening

- Ytavrinning och utlakning (till dränering och grundvatten)
- Processer som påverkas av mark- & väderförhållanden, pesticidens egenskaper, samt brukningsmetoder (registrering & modellering).

- Punktförorening

- Spill vid påfyllning och rengöring av sprututrustning, läckande munstycken, olyckor, användning på grusade ytor (ex gårdsplaner), längs vägar etc.

Faktorer som påverkar transport till yt- och grundvatten

- Substansernas egenskaper
  - Hur snabbt de bryts ner, hur hårt de binds till markpartiklar
- Markens egenskaper
  - Organiskt material, textur
- Väder/klimat
  - Mängden och tidpunkten för nederbörden, temperaturen
- Appliceringsmetod och tidpunkt
  - Typ av spruta, grödans utvecklingsstadium

Växtskyddsmedel och dricksvatten

- Producenter av dricksvatten ska enligt Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS, 2001:30) analysera det färdiga dricksvattnet med avseende på bekämpningsmedel
- De bekämpningsmedel som misstänks förekomma i vattentäkten ska analyseras - för att veta detta ska vattenproducenten utföra en s.k. faroanalys
- I många fall saknar vattenproducenterna information om vilka bekämpningsmedel som kan förekomma i vattentäkten och får förlita sig på vägledning

Analyser av växtskyddsmedel i rå- och dricksvatten

- Utvärdering av kvalitet och relevans för de analyser som erbjuds av svenska laboratorier
- Rapport på uppdrag av HaV
  - Publicerad av CKB och HaV
- Finns att ladda ner på www.slu.se/ckb

Analyser av växtskyddsmedel i rå- och dricksvatten

- Syfte
  - Undersöka om de analyspaket för växtskyddsmedel i rå- och dricksvatten som erbjuds av svenska laboratorier, och om de analyser som faktiskt har utförts, omfattar alla relevanta substanser som kan förväntas förekomma i vattenmiljön.
  - Undersöka vilken teknisk kvalitet på analyserna som laboratorierna erbjuder med avseende på rapporteringsgränser och mätosäkerhet.

Krav enligt SLVFS 2001:30

- Generella gränsvärden på 0,1 µg/l för varje enskild substans och 0,5 µg/l för sammahalt
- Detektionsgräns på max 25 % av gränsvärdet (0,1 µg/l)
  - Vi jämförde med rapporteringsgränser
- Utökad mätosäkerhet på max 30 %
  - Vi jämförde med maximalt angiven mätosäkerhet
  - Uppgifter om mätosäkerhet saknades för många analyser

Dataunderlag

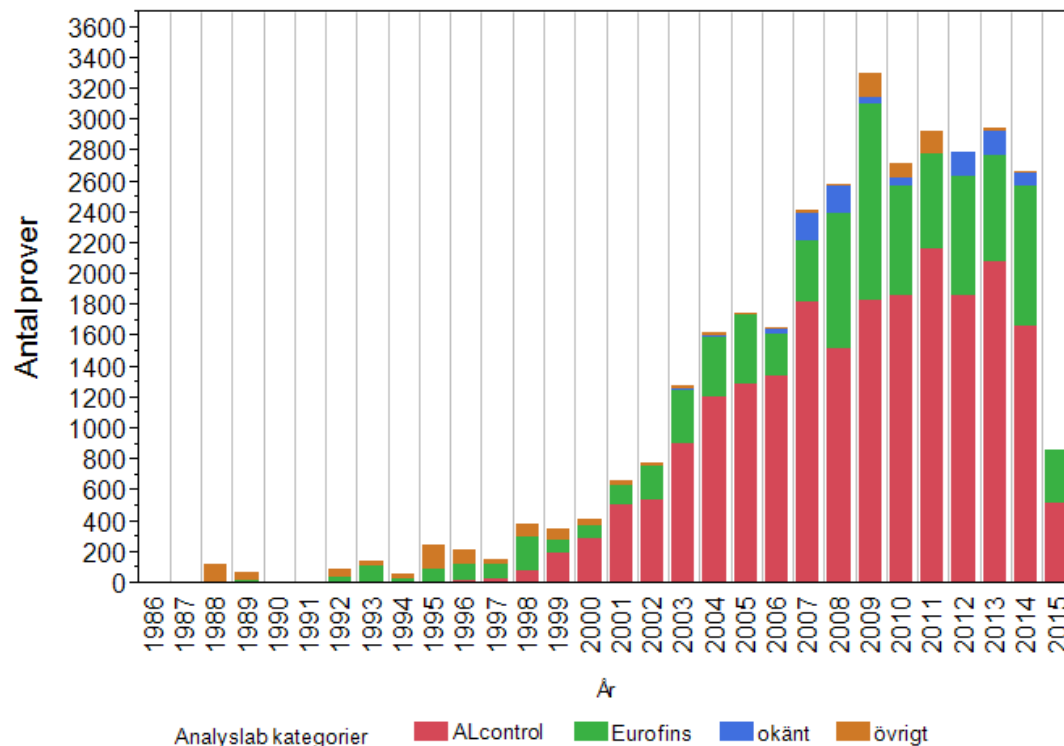
- Analyspaket erbjudna idag av de kommersiella labben – ALcontrol, ALS & Eurofins
- KEMI:s försäljningstatistik 1985-2014
- Analysdata från vattenverk 1985-2015
- Data från NMÖ ytvatten och grundvatten
- Substansernas egenskaper för läckagerisk, halveringstid (DT_{50}) och sorption (K_{foc}/K_{oc})

Analysdata från vattenverk

- Vattentäktsarkivet (VTAK) - SGU
- Regionala pesticiddatabasen (RPD) – SLU
- Analyser beställda av vattenverk
- 1985-2015
- Grundvatten- och ytvattentäkter

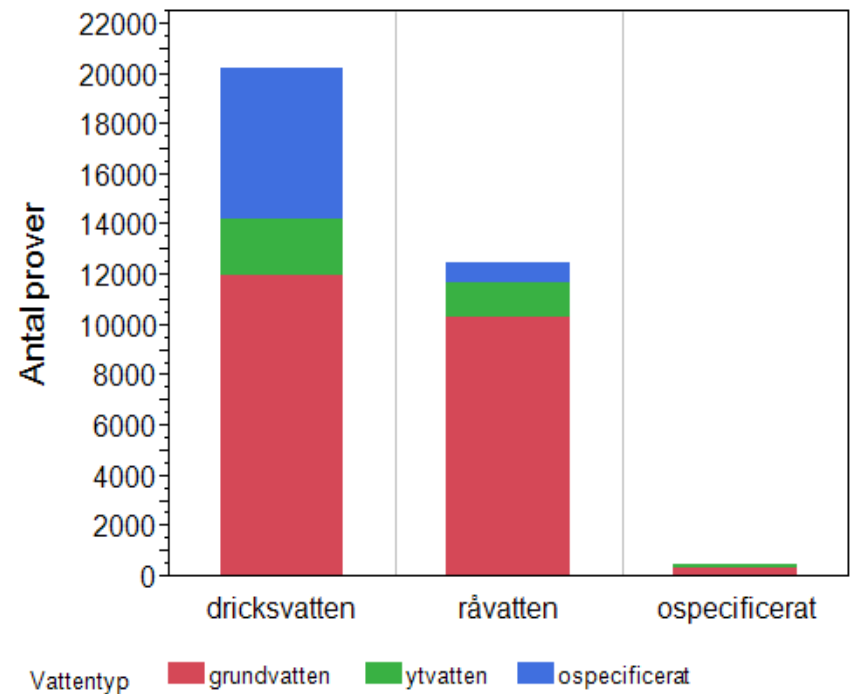
Analysdata från vattenverk

- Antal prover per år inrapporterade till VTAK eller RPD
- Totalt 33 316 prover
- Nya krav på analyser av bekämpningsmedel enligt dricksvattenföreskrifterna SLVFS 2001:30
- ALcontrol (cirka 65 %)
- Eurofins (cirka 28 %)
- Övriga laboratorier, där ALS är inräknat (cirka 4 %)
- Okänt ca 3 %

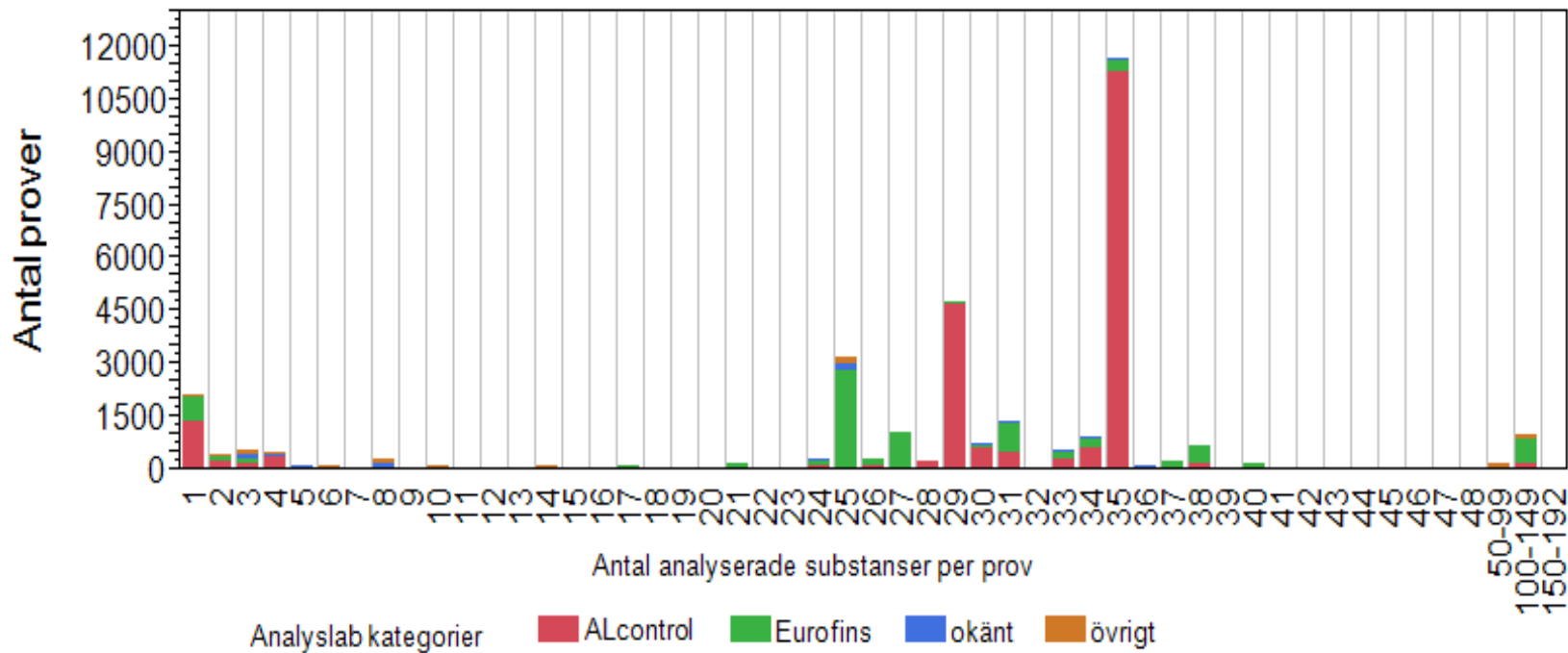

Analysdata från vattenverk

- dricksvatten (61 %)
- råvatten (38 %)
- ospecificerat (2 %)

- grundvattentäkter (68 %)
- ytvattentäkter (11 %)
- ospecificerat (21 %).

Analysdata från vattenverk

- 35 substanser (35,0 % av samtliga prover) Mest ALcontrol
- 29 substanser (14,3 %) Mest ALcontrol
- 25 substanser (9,7 %) Mest Eurofins
- Framförallt 5 olika paket som benämns vara enligt SLVFS 2001:30

Hög fyndfrekvens

Substans	Antal prover 1985–2015	Fyndfr 1985–2015	Antal analyspaket
BAM	31 062	19,4 %	21
pentaklorfenol	159	17,0 %	8
DMST	54	7,4 %	2
boskalid	15	6,7 %	3
atrazin-desetyl	29 497	4,2 %	21
imidakloprid	26	3,8 %	6
atrazin	29 788	3,6 %	27
terbutylazin-hydroxy	61	3,3 %	6
bentazon	28 859	2,5 %	17
2,4-DB	45	2,2 %	3
diklorprop-P	59	1,7 %	0 ^a
terbutylazin-desetyl	140	1,4 %	8
atrazin-desetyldesisopropyl	72	1,4 %	1
telodrin	79	1,3 %	6
2(4-klorfenoxi)propionsyra	252	1,2 %	0
atrazin-hydroxy	184	1,1 %	7

^a Inget av analyspaketen inkluderar explicit diklorprop-P men det finns 18 analyspaket där diklorprop, alltså summan av båda isomererna, analyseras.

Hög fyndfrekvens

Substans	Antal prover 1985–2015	Fyndfr 1985–2015	Antal analyspaket
BAM	31 062	19,4 %	21
pentaklorfenol	159	17,0 %	8
DMST	54	7,4 %	2
boskalid	15	6,7 %	3
atrazin-desetyl	29 497	4,2 %	21
imidaklopid	26	3,8 %	6
atrazin	29 788	3,6 %	27
terbutylazin-hydroxy	61	3,3 %	6
bentazon	28 859	2,5 %	17
2,4-DB	45	2,2 %	3
diklorprop-P	59	1,7 %	0 ^a
terbutylazin-desetyl	140	1,4 %	8
atrazin-desetyldesisopropyl	72	1,4 %	1
telodrin	79	1,3 %	6
2(4-klorfenoxyl)propionsyra	252	1,2 %	0
atrazin-hydroxy	184	1,1 %	7

^a Inget av analyspaketen inkluderar explicit diklorprop-P men det finns 18 analyspaket där diklorprop, alltså summan av båda isomererna, analyseras.

Substanser som detekteras inom nationell miljöövervakning (NMÖ)

- De flesta substanser som detekteras frekvent inom NMÖ av ytvatten (>10 % av prover) ingår i många kommersiella analyspaket
- Undantag:
  - protiokonazol-destio, tiaklopid, flurtamon, cykloxidim, pyroxsulam
- Vissa substanser ingår i några kommersiella analyspaket men har ändå inte analyserats eller analyserats i bara några få prover i ytvatten av vattenverken 2010–2014.
  - diflufenikan, azoxystrobin, terbutylazin-desetyl, metalaxyl, pikoxystrobin, imidaklopid, propikonazol, pirimikarb, karbendazim, propamokarb, cyprodinil
- De flesta substanser som detekteras inom NMÖ av grundvatten ingår i många kommersiella analyspaket och har analyserats i ett stort antal prover
- metalaxyl har detekterats i 9 % av prover men inkluderas i endast 3 kommersiella analyspaket och endast 1 analys har gjorts av vattenverken i grundvatten 2010-2014

Stor försåld mängd

1985-2014 / 2015

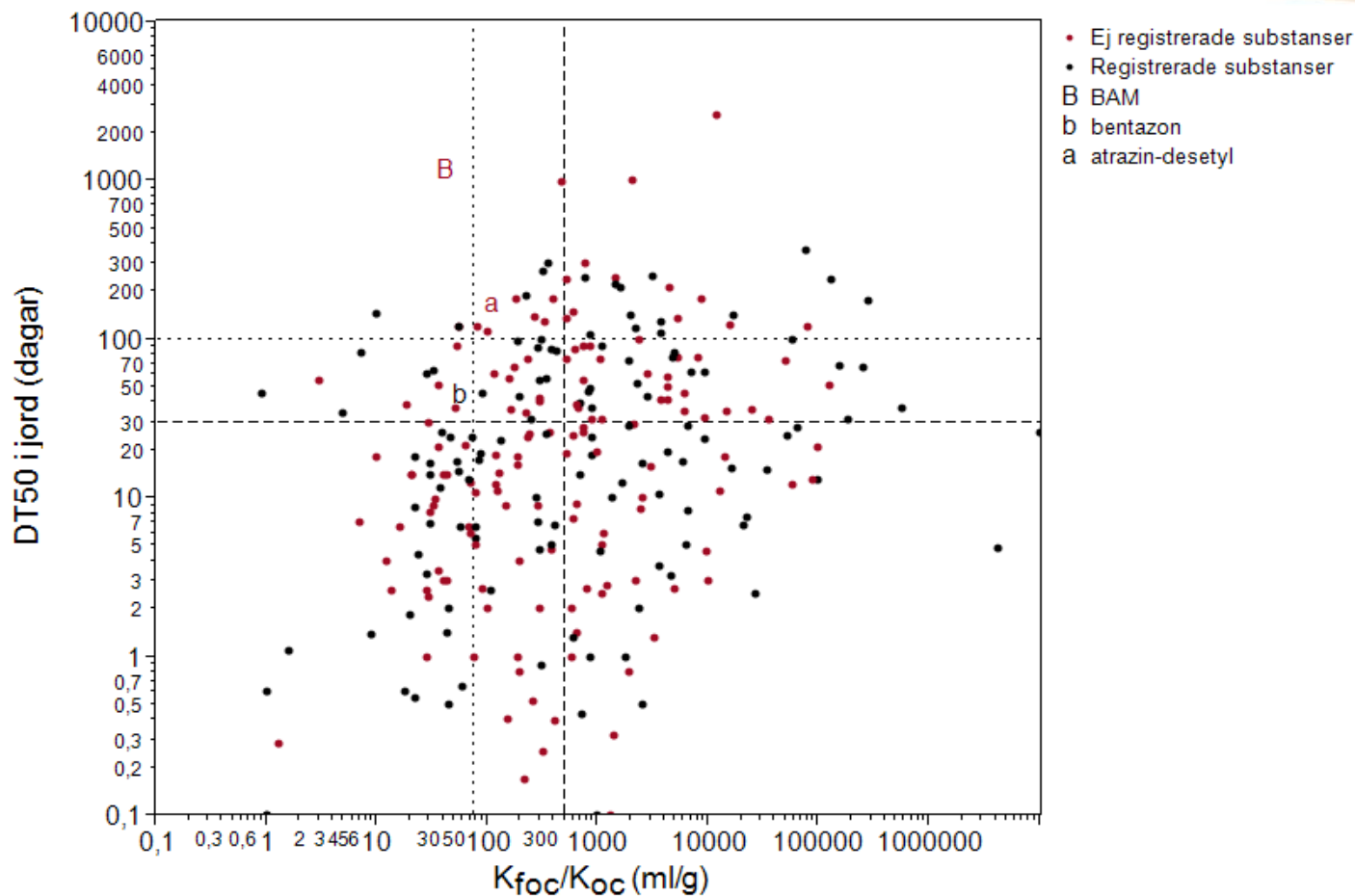
Substans	Summa försåld mängd (ton)	Antal prover grundvatten	Fyndfrekvens grundvatten	Antal prover ytvatten	Fyndfrekvens ytvatten
glyfosat	14129,0	11387	0,27%	2248	0,93%
AMPA		11324	0,40%	2206	0,82%
MCPA	10747,6	18795	0,16%	3510	0,71%
MCPA metylester		161		12	
järn(II)sulfat-heptahydrat	4724,1	0		0	
metamitron	2916,0	18491	0,02%	3195	0,03%
ättiksyra	2617,1	0		0	
diklorprop	2194,3	18449	0,19%	3392	0,47%
isoproturon	2020,1	18400	0,06%	3171	1,04%
mankozeb	1668,6	2		3	
ETU		215	0,47%	4	
maneb	1329,1	0		0	
ETU		215	0,47%	4	
guazatinacetater	1301,8	0		0	
bentazon	1219,6	19072	2,90%	3501	2,03%
klormekvatklorid	1047,4	0		0	
metazaklor	1032,6	18920	0,03%	3438	0,15%

Stor försåld mängd

2010–2014

Substans	Summa försåld mängd (ton)	Antal prover grundvatten	Fyndfrekvens grundvatten	Antal prover ytvatten	Fyndfrekvens ytvatten
glyfosat	3314,2	4270	0,16 %	838	0,72 %
AMPA		4268	0,35 %	838	0,96 %
MCPA	1284,3	6682	0,07 %	991	0,30 %
MCPA metylester		0		0	
ättiksyra	1130,4	0		0	
järn(II)sulfat-heptahydrat	1070,1	0		0	
metamitron	223,1	6653	0,03 %	990	
isoproturon	206,7	6663	0,06 %	991	0,30 %
fluroxipyr	202,8	1726		275	0,36 %
fluroxipyr-1-metylheptylester		37		0	
prosulfokarb	133,8	12		1	
protiokonazol	128,6	6		0	
protiokonazol-destio		1		0	
propikonazol	126,0	29	3,45 %	0	
metazaklor	118,2	6638	0,02 %	984	

Läckagebenägna substanser

Figur 5. Halveringstid (DT_{50}) och adsorption till jord (K_{foc}/K_{oc}) för växtskyddsmedel som varit registrerade för försäljning något år mellan 1985 och 2014.

Läckagebenägna substanser

Växtskyddsmedel registrerade i Sverige någon gång under 1985-2014	Godkännande upphörde	Försåld mängd summa 1985-2014 (ton)	Försåld mängd summa 2010-2014 (ton)	Antal prover 1985-2015	Fyndfrekvens 1985-2015
bentazon		1219,6	36,0	28859	2,5%
kloridazon		673,6	69,6	21172	0,03%
TCA ^a	1989	643,5	0	0	
pirimikarb		324,6	9,3	1182	
azoxystrobin		286,2	22,9	60	
etofumesat		182,3	4,7	27762	0,04%
klopyralid		177,1	32,1	8925	0,2%
atrazin	1989	113,7	0	29788	3,6%
terbutylazin	2003	111,9	0	28820	0,1%
imidakloprid		81,2	31,6	26	3,8%
flurtamon	2014	62,4	27,8	7	
metalaxyl ^b	2001	58,2	0	1135	
natriumklorat ^c	1989	55,9	0	0	

Slutsatser

- En jämförelse mellan befintlig analysdata och de analyspaket labben erbjuder idag pekar på
  - Fem analyspaket som benämns av laboratorierna som speciellt framtagna för analys av dricksvatten eller råvatten ("enligt SLVFS 2001:30") står för över hälften av alla analyser som utförts av vattenverken 1985-2015
  - I SLVFS 2001:30 anges inte specifikt vilka bekämpningsmedel som ska analyseras vilket medför att statliga vägledningar får stor betydelse på vilka analyspaket som tas fram av laboratorierna och därmed vilka substanser som analyseras

Slutsatser

- Ibland är nedbrytningsprodukten mer relevant att analysera än modersubstansen
  - KEMI bör kunna ta fram uppgifter om relevanta nedbrytningsprodukter
- Det vore bra om laboratorierna anger CAS-nr för varje substans
- Relativt stor andel av pesticidanalyser uppfyller inte kraven på en detektionsgräns på max 25 % av gränsvärdet och utökad mätosäkerhet på max 30 % – bör kontrolleras vid upphandling

Slutsatser

- Många av de substanser som sålts i stor mängd 1985-2014 har också ingått i ett stort antal analyser
  - Befintliga data ger ett bra underlag för de generella trender som vi sett i tidigare sammanställningar
  - I vattentäkter kan man dock ha missat vissa substanser
- Sammanvägning av dataunderlaget tyder på att det finns 23 substanser som har haft en betydande användning under olika tidsperioder och som man av olika skäl kan överväga att inkludera i framtida analyspaket
  - lång halveringstid och låg adsorption till jordpartiklar
  - Hög fyndfrekvens men i ett fåtal prover
  - Detekterats frekvent eller hittats i halter över 0,1 µg/l i NMÖ

Substanser som kan behöva analyseras oftare

- lång halveringstid och låg adsorption till jordpartiklar
  - azoxystrobin, dimetomorf, flurtamon, imidaklopid, propoxikarbazon-Na och pyrimetanil
- Hög fyndfrekvens men i ett fåtal prover
  - boskalid, DMST, terbutylazin-desetyl och terbutylazin-hydroxy
- Detekterats frekvent eller hittats i halter över 0,1 µg/l i NMÖ
  - cykloxidim, cyprodinil, fluazinam, karbendazim, metalaxyl, pikoxystrobin, pirimikarb, propamokarb, propikonazol, protiokonazol-destio, pyroxsulam, tiaklopid

Slutsatser

- Rapporten är ett underlag för att undersöka vidare vilka substanser som är relevanta och tekniskt/praktiskt möjliga att analysera
- Ev. framtagande av ny vägledning måste ligga tydligt på en myndighets bord
- Ny vägledning måste hållas uppdaterad – förslagsvis läggas på myndighetens hemsida
- En baslista med tilläggs paket för olika typer av odling rekommenderas
- Bör ta både grundvatten- och ytvatten i beaktande – möjligen med olika listor

TACK för att ni lyssnade! FRÅGOR?

Kontakta gärna mig på gustaf.bostrom@slu.se

eller 018 - 67 30 53